

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput V. Innoc. III. (a) Compostellano Archiepiscopo, & universis Episcopis
in Regno Legionensi constitutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

Quia licet maritus onera matrimonii non sustineat, & divortio ex justa causa facto, dos restituenda debeat, *cap. 1. hoc titul.* tamen in presenti casu propter adulterium uxoris etiam divortio facto maritus non restituit dotem. Sed hæc interpretatio admitti non potest, & eam latè refellit Menochius *de arbitr. casu 187. numer. 24.* ubi doctè probat, adulterium, non divortium, quod ex eo sequitur, esse causam amissionis dotis. Quare hæc solutio omisâ dicendum est, separationem quoad thorum propter adulterium successisse loco divortii, quod jure civili fiebat quoad vinculum, & sic obtinere omnes effectus, quos ex jure civili operabatur divortium illud, ut resolvent Jalon in l. 1. n. 2. & Decius *num. 10. C. unde vir & uxor. Ripa in l. 2. num. 31. ff. solut. matrim. Socinus consil. 42. n. 4.* Unde inferitur, quod si maritus uxore adulterium committente non curavit petere separationem quoad

thorum, cum nullum divortium intercesserit, maritum dotem non amittere, quia vir tacendo videtur remississe adulterium, quod sciebat commissum, argumento legis finalis, *C. de revoc. donat. & propter hanc præsumptam remissionem cessat pœna amissionis dotis, l. si uxor, §. final. ff. ad leg. jul. de adult. l. abolitionem, C. eod. titul. l. 17. titul. 17. partit. 7.* Nec obstat ultimum augmentum; nam omisâ illa perdifficili quæstione, an in pœnis à jure statutis necessaria sit judicis sententia declaratoria, quam examinabimus in *cap. vergentis, de heretico.* dicendum est, in presenti casu sententiam præcessisse, quod aperte refert Pontifex, dum ait: *Si judicio Ecclesia sint separati, sententia videlicet divortii ob adulterium prolata; vel si ipsa mulier propria auctoritate recesserit, timore pœnæ.* Nam cum tunc actu ipso fateatur delictum, & consentiat privationi dotis, justè maritus eam retinet.

CAPUT V.

Innoc. III. (a) *Compostellano Archiepiscopo, & universis Episcopis in Regno Legionensi constitutis.*

ET si necesse sit, ut scandala veniant, vix (b) tamen est homini illi, per quem scandalum venit. Quod enim turbationes, & scandala diebus nostris orbi supervenerint universo, hodie plus experimur in facto, quam scriptum reperiamus in libro. Necesse est autem, ut veniant scandala, non solum scilicet inevitabile, sed & utile: quoniam in quo deficit malus, proficit bonus, & aurum in fornace probatur. Inter cætera verò, in quibus scandalizatur hodiè populus christianus, præcipuum est persecutio paganorum, quæ tam in Oriente, quam in Occidente peccatis exigentibus invaluit ultra modum, contra quam utrobique simile quodammodo putaverunt remedium invenire. Sed quia Deum ante suum non proposuere conspectum, quod inventum est in remedium, in periculum est conversum. Sanè in Oriente una duobus fuit incestuosè conjuncta: in Occidente verò unus sibi duas præsumpsit jungere per incestum. Et incestui quidem in Oriente commissio non solum consensus, sed auctoritas Clericorum ibi consistentium intercessit: sed in detestabili copula in Occidente contracta, licet non absque ecclesiasticorum virorum assensu fuerit forsitan attentata, auctoritas tamen ecclesiastica nullatenus intervenit. Volens autem Deus majus peccatum vindicare celerius, & à similibus alios deterrere, tam C. (c) quondam Marchionem, qui N. Reginae Hierosolymitanæ prius adhæserat per incestum, gladio; quam (d) Henricum quondam Campaniæ Comitem, qui ei & in culpa quodammodo, & in pœna successit, præcipitio; utrunq; verò morte imprævisa peremit. Nondum autem in hujus iniquitatis auctores in Occidente suam exercuit ultionem: sed quanto longanimitus sustinet, tanto forsitan severius vindicabit. Licet autem Apostolica Sedes quod super hoc fuerat in Oriente commissum, propter malitiam temporis, & persecutionem urgentem dissimulare sit visa, ad vindicandum tamen quod in Occidente fuerat attentatum, rigore canonice distinctionis est usâ. Nam cum ad bonæ memoriæ C. Papæ prædecessoris nostri audientiam pervenisset, quod Rex Legionen. filiam charissimi in Christo filii nostri Portugalliæ Regis Illustris incestuosè sibi præsumperat copulare, tam Regem ipsum Portugalliæ, quam incestuosè conjunctos excommunicationis sententiâ innodavit, & Legionen. ac Portugalliæ regna sententiâ supposuit interdicti: unde quod illegitimè factum fuerat, est penitus revocatum. Verùm dictus Rex (e) Legion. ad deteriora manum extendens, sicut is, de quo dicit Scriptura: Vix homini illi, qui post se trahit peccatum quasi longam restem; & impius cum venerit in profundum vitiorum, contemnit; (f) filiam charissimi in Christo filii nostri Regis Illustris Castellæ, neptem videlicet propriam impudenter sibi contra interdictum Ecclesiæ copulare præsumpsit. Quod cum ad nostram notitiam pervenisset, dilectum filium fratrem Raynerium virum scientiâ, & religione pariter reverendum, Deo & hominibus obtentu scientiæ & honestatis acceptum, in Hispaniam duximus destinandum: ut juxta verbum (g) propheticum dissolveret colligationes impictatis, solveret fasci-

fasciculos deprimentes; qui per Dei gratiam ab omni munere manus excussit, ita ut quod legitur, de ipso possit verè referri: *Non fuit qui diraverit Abraham.* Ipse igitur cum in Hispaniam pervenisset, dictum Regem Legionen. semel & iterum ex parte nostra commonuit diligenter, ut à tam detestabili, & nefanda copula resiliret, universis colligationibus dissolutis, quæ fuerant pro ipsa copula consummanda contractæ. Sed cum apud eum nihil profusus monitis profecisset, certum ei diem assignavit, & locum: & cum ipsum etiam ultra terminum expectasset, in eum se contumaciter absentantem, juxta formam mandati nostri excommunicationis sententiam promulgavit, & regnum Legionense interdicto generali conclusit. In memoratum verò Regem Castellæ, vel terram suam in nullo processit, cum idem Rex se mandatis ejus exponeret, & quod reciperet filiam suam, si sibi redderetur, proponeret assertivè: quod utrum ex animo fecerit, ille plenius novit, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum. Nuper autem venerabiles fratres nostri (h) Toleranus Archiepiscopus, & Episcopus (i) Palentinus, ex parte ipsius Regis Castellæ, & ex parte Legionen. venerab. frater noster j Zamorensis Episcopus ad Sedem Apostolicam accedentes postulabant, ut cum eodem Rege Legion. & filia dicti Regis Castellæ deberemus super tam incestuosa copula dispensare: propter quod nisi specialis illa gratia, quam ad devotionem dicti Regis Castellæ habemus, motum nostris animi temperasset, in ipsos ita curassemus severitatem ecclesiasticam exerceri, quod nulli de cætero temporibus nostris ad nos repudiatas toties, & damnatas petitiones afferrent: cum ipsi etiam novèrint, quod id ab eodem prædecessore nostro sapius postulatum fuerit, & ab eo inhibatum, non indultum. Tandem verò intelligentes Archiepiscopus, & Episcopi memorati, quod non solum indulgentiam super hoc à nobis, sed vix etiam possent à nobis audientiam impetrare, interdictum in terram dicti Regis Legionen. prolatum, tandem à nobis postulavere remitti: asserentes quod ex eo triplex toti regno periculum ab Hæreticis, Sarracenis, & Christianis etiam imminebat. Ab Hæreticis, quia cum per interdictum ipsum clausa essent in partibus illis ora Pastorum, non poterant fideles per eos contra hæreticos instrui, & ad resistendum eis aliquatenus informari: unde cum ex hoc, tum quia Rex Legionen. ab Ecclesia se asserens aggravatum, eis minimè resistebat, invalescebant contra fideles hæretici, & in regno ipso hæreses variæ pululabant. A Sarracenis, quoniam cum per exhortationes, & remissiones Ecclesiæ Hispaniarum populus consuevisset ad expugnationem paganorum induci, cessante Prædicatorum officio, populi etiam devotio tepescebat: quia cum se cum Principe suo quoad interdictum eidem videret pœnæ subjectum, à culpa, cui vel tacendo consenserat, fortè se non credebatur immunem: propter quod minùs circa debellationem Sarracenorum fervebat, ne decederet in peccato. A Catholicis, quia cum clerici laicis spiritualia ministrare non possent, laici clericis temporalia subtrahebant, oblationes, primitias, & decimas detinentes. Unde cum clerici ex his pro majori parte in partibus illis consueverint sustentari, eis subtractis non solum mendicare, sed fodere, & servire Judæis, in Ecclesiæ & totius christianitatis opprobrium cogebantur. Videbatur autem difficile petitioni eorum annuere, & sententiam ex animo, ordine, & causâ latam, canonicè, & sine satisfactione congrua relaxare. Ex animo siquidem, quia sicut Deus perhibet testimonium conscientiæ nostræ, ad hoc non nisi justitiæ, & honestatis obtentu processimus: cum ex contrario potius contra nos oriri præsumptio potuisset, si tam detestabile facinus duxissemus in patientia tolerandum. Ex ordine, quia dictus frater R. post commonitiones, & dilationes legitimas, tandem districtione percussit ecclesiastica contumacem. Ex causâ, exemplo divino videlicet, & humano. Divino, quia cum David in populi numeratione peccasset, Dominus in populum vasa sui furoris effudit: unde idem (k) David dixisse legitur, peccatum suum Domino confitendo: Ego sum qui peccavi, ego qui iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? Avertatur obsecro furor tuus, Domine à populo tuo. Humano, cum jam dictus prædecessor noster (ut non longè petantur exempla) in prædictos Portugalliæ, & Legionen. Reges, & regna ipsorum prædictas sententias curaverit promulgare. Esset insuper res mali exempli, quia si forsan in alia regna similem nos contingeret promulgare sententiam, similis è nobis gratia peteretur: quam si forsitan negaremus, apud nos esse videretur acceptio personarum. Et hæc etiam de nobis posset apud aliquos oriri suspicio, præsumptibus fortè quibusdam, quod ad id moveremur ex causâ latenti. Licet igitur ex causis præmissis non videretur dicta petitio admittenda: quia tamen ubi multitudo est in causâ, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat: in eo ad petitionem prædictorum Archiepiscopi, & Episcoporum gratiam de communi fratrum nostrorum consilio duximus faciendam, ex quo videbantur impedimenta expressâ superius provenire.

Rela-

Relaxavimus ergo non totum, sed in una parte solummodo interdictum; nec perpetuò, sed ad tempus, quamdiu scilicet nobis placuerit, & viderimus expedire: ut probemus interim spem, si ex Deo sint, & an (sicut iidem Archiepiscopus, & Episcopi asseverant) sperata inde utilitas sequeretur: sic videlicet, ut in regno ipso divina celebrantur officia, sed decedentium corpora sepultura ecclesiastica non tradantur: in quo tamen clericis gratiam facimus specialem, in eo videlicet, ut in cæmeterio ecclesiastico, cessante solemnitate solitè tumultentur. Quod licet aliquibus posset absonum fortè videri, ut officio restituto sepultura ecclesiastica denegetur, quia juxta (l) canonicas sanctiones, cui communicavimus vivo, communicare deberemus & mortuo: rectè tamen intelligentibus nihil ex hoc incongruitatis occurrit, cum juxta (m) Lateranen. instituta Concilii decedentes ex torneamentis, etsi per poenitentiam reconcilientur Ecclesiæ, christianà tamen sepulturâ priventur. Ut autem non remittere poenam, sed communicare potius videamur, dictum Regem Legionen. & memoratam filiam Regis Castellæ, ac omnes principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicationis curavimus sententiâ innodare: mandantes ut ad quamcunque civitatem, oppidum, vel villam devenerint, nullus ibidem eis præsentibus divina præsumat officia celebrare. Dicto autem Regi Castellæ, & charissimæ in Christo filiæ nostræ Reginæ uxori ejus dabimus in mandatis, ut quod stent mandatis nostris juratoriam exhibeant cautionem, & vel expriment in juramento, quod ad dissolvendam tam illegitimam copulam dent operam efficacem, vel id nos ejus faciemus præstito juramento mandari: nec credimus quod super hoc se aliquatenus nobis exhibeant contumaces, cum quod starent mandatis Ecclesiæ, in manibus prædicti fratris R. (sicut ex literis ejusdem Regis apparet) firmiter promississent, & impendissent causam sufficientem ad copulam hujusmodi consummandam. Quod si forsân (quod non credimus) mandatis nostris noluerint obedire, ipsos, & principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicari mandavimus, & quocumque devenerint, divina prohibebimus officia celebrari. Ut si saltem ad mandatum Ecclesiæ revertantur, juxta quod legitur in Psalmista: (n) Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Quia verò castra quæ idem Rex Legionen. dictæ filiæ Regis Castellæ in dotem (o) tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in (p) jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: cum castra ipsa non tam (q) ob turpem, quàm ob nullam potius causam sint data, utpote cum inter eos (r) matrimonium non existat, & ideo (s) nec dos, nec donatio propter dotem: ne ad commodum ei cedat, quod debet in poenam ejus potius retorqueri, castra ipsa (t) restitui volumus, & ad id puellam ipsam per excommunicationis sententiam coarctari: auctoritate Apostolica decernentes, ut si ex tam incestuosa, & damnata copula proles est, vel fuerit quomodocunque suscepta, spuria & (u) illegitima penitus habeatur, quæ secundum statuta legitima (x) in bonis paternis nulla prorsus ratione succedit. Quod si nec sic prædicti Rex Legionen. & filia Regis Castellæ à se invicem, juxta mandatum Apostolicum discedere maturarint, in eos distractionem curavimus gravissimam exercere, quam ad cautelam præsentibus non duximus litteris explicandam. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, & districtè præcipimus, quatenus factam vobis ab Apostolica Sede gratiam gratius prosequentes, si utamini permissione nostra in celebrandis officiis, ut decedentium corpora, nisi clerici fuerint, tumulare nullatenus præsumatis. Si quos autem post latam in regnum ipsum sententiam interdicti ante susceptionem præsentium divina inveneritis officia celebrasse, singuli vestrum in sua diocesi talium præsumptionem auctoritate freti Apostolica, sublato appellationis obstaculo, canonica distractione percillant. Si verò aliquis vestrum, fratres Episcopi, in hoc deliquit, excepto (y) Salmantin. cujus correctionem Sedi Apostolicæ reservamus, tu frater Archiepiscopo animadversione ipsum canonica non differas castigare. Volumus autem nihilominus, & districtè vobis præcipiendo mandamus, quatenus ad quamcunque civitatem, villam, oppidum, vel Ecclesiam dictus Rex Legionen. & (z) supradicta filia Regis Castellæ, vel principales fautores, & Consiliarii eorum fortè devenerint, divina ob idem officia, quamdiu ipsi præsentibus fuerint, nullatenus celebrentur. Siquis autem contra hoc venire præsumpserit, divina eis officia celebrando in civitatibus, villis, castellis, oppidis, aut Ecclesiis, vel ubicunque ipsi præsentibus extiterint, vos temeritatem ipsorum, appellatione postposita non differatis canonica distractione ferire. Datum Lateran. ut supra.

NOTA.

(a) **C**ompostellano.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub titul. de dote amittenda*, c. 1. & in ipsis epistolis Innocentii III. editis Colonia à Guillelmo Sirleto, *fol. 2. fol. 314.* ex quo registro ita restituo integram hujus textus, quæ ferè eisdem verbis extat inter gesta Innocentii III. edita à Bosqueto, *fol. 36.* Et licet Theodorus Castaldus *lib. 2. variar. elucubr. eccles. c. 9.* mendosam esse hanc inscriptionem existimet, quoniam Innocentii III. temporibus Compostellana Ecclesia Metropolitanæ dignitate, & juribus non gaudebat, retinenda est tamen præsens inscriptio; siquidem Compostellana Ecclesia, quam primò in honorem adinventi corporis D. Jacobi Hispaniæ tutelaris, atque patroni, auctoritate R. Pontificis gloriosus Castellæ Rex instituerat, Iriaq; Faviæ Cathedrali Episcopalem ibi transfulerat, teste Mariana *lib. 10. histor. Hispan. c. 5.* Calixti tertii Pontificis ævo, anno 1123. translatis Metropolitanæ Emerit. juribus, Archiepiscopali Cathedrali decorata fuit, Mariana *lib. 10. histor. c. 12.* ut probavi in *c. 5. de auctor. & usu palli,* & illi ut Metropolitanæ parent nonnullæ Ecclesiæ veteris Castellæ, quas enumerat Gerundensis in *paralip. tom. 1. Hispaniæ illustr. p. 13.* Nec feliciter Cujacius, in jure Pontificio illustrando valde peritus, facti historici in præsentem relati seriem indagavit, quoniam Hispaniæ historiæ, ut alienæ, imperitus, simulque malè credulus, Hispano historico Roderico Sancio de Arevalo; Episcopo Palentino, *p. 3. c. 38.* quem habemus in *Hispan. illustr. p. 187.* nimis largitur, cum eoque labitur, dum & ille refert famosam hanc Decretalem emanasse ad dirimendas incestas nuptias inter Henricum I. Regem Castellæ, & Mafaldam filiam Sancii I. Lusitanæ Regis, parario, & ad stipulatorem Comite Albano, tum ob pueritiam Regis omnium potito, & dominante adeò impotenter, ut vix urgente Innocentio separatam conjugium fuisset à Tello Palentino Episcopo, & Mauritio Burgenfi, ut memorant Hispaniæ scriptores Rodericus Archiepiscopus Tolet. *lib. 9. hist. c. 2.* Alphonfus Carthagena in *Anacephaleosi histor. c. 82.* Auctor Chronici generalis Hispani Alphonfi Sapiencijs jussu compositi, *p. 4. c. 10.* & ex novioribus Mariana *lib. 12. histor. c. 12.* Garibay *lib. 12. hist. c. 40.* Manrique *tom. 4. annal. Cisterc. anno 1216. c. 2.* & Mafaldæ separatæ memoriam etiam hodie sanctitate, & miraculis illustrem testantur Lusitani, Vasconcel. Faria, & alii in *Sancio I.* & ut huic historiæ conveniat præsens textus, illum corrigit Cujacius, & loco illorum verborum, *Rex Legionis filia Regis Castellæ nupsit;* legit, *filia Regis Portugaliæ.* Sed nec adhuc Cujacii emendatione admittenda præsens Innocentii Decretalis accipi potest juxta adductam historiæ narrationem, quoniam etsi verum sit, conjugium Henrici I. Regis Castellæ, & Mafaldæ filiæ Sancii I. Regis Lusitanæ, separatam auctoritate Innocentii Pontificis fuisse, attamen non bene conveniunt casus, qui in præsentem textu deciditur, & Henrici I. solum connubium; quoniam causa in præsentem textu decisa delegata fuit Archiepiscopo Compostellano, ac universis in Regno Legionensi Episcopis constitutis, ut liquet ex ejus inscriptione nuper adducta; solum verò conjugium Henrici, & Mafaldæ, de quo volunt epistolam Innocentii interpretari, ab eodem Pontifice commendatum fuit Burgenfi, & Palentino

Episcopis, eorumque sententiâ nullum declaratum Henrici I. Regis matrimonium extitit, ut enarrant Marian. *lib. 12. histor. cap. 5.* Sanchez de Reg. *Hispan.* Unde qui Cujacii conjecturam tuebitur, non solum in ipse corrigere textus litteram debet, sed inscriptionem adductam capitulis mutare compellitur. Unde verius est, in præsentem agi de matrimonio Alphonfi Regis Legionis, & Berengariæ primogenitæ filiæ Alphonfi VIII. Castellæ Pegis. Casus ita contrigit. Cum Alphonfus Rex Legionensis, filius Ferdinandi Regis Legionensis sibi connubio copulasset Theresiam consobrinam suam, filiam D. Sancii Regis Portugaliæ, ex qua filium suscepit Sancium, Ferdinandum, & Dulciam, & judicio Ecclesiæ separati fuissent, cum prædicto consanguinitatis gradu essent conjuncti, ut refert Brandionius *libro 12. capite 30.* (erat enim Theresia ex Sancto Portugaliæ Alphonso Legionensi neptis, non ipsa Alphonfi patruelis, ut malè suis annalibus Rogerius anno 1198. scripsit, & post eum Agidius Gonzales in *theatr. Eccles. Salmanticensis, in vita Episcopi D. Vitalis,*) & sava bella inter ipsum Alphonsum Regem Legionis, & Alphonsum Regem Castellæ orta essent, quidam belli pericula pavescens familiari consilio curarunt, ut Rex Legionensis peteret à Rege Castellæ filiam Berengariam in uxorem: & licet Rex Castellæ hoc conjugium respuerit, eo quod ipse, & Rex Legionensis consanguinitatis linea essent conjuncti (erat enim Berengaria ex fratre neptis, cum ipsi essent duorum fratrum filii,) Elconora Regina Castellæ sagaci providentiâ sollicitè belli pericula attendens, quibus per hujusmodi matrimonium consulebatur, obtinuit ut Regi Legionis Vallisoleti cum suis Magnatibus venienti Berengaria in uxorem daretur, & ejus pater omnia castra, quæ abstulerat à genero dedit filiz suæ dotis nomine, & Rex Legionensis propter nuptias datis castris, & aliis rebus, ac nuptiis solenniter celebratis, eam traduxit in Regnum suum, & pace factâ à vastationibus iniunctis Reges quieverunt; ex quo connubio suscepti fuerunt filii D. Ildephonsus, D. Constantia, postea monialis, D. Berengaria uxor Joannis Regis Jerosolyma. Sed Innocentius III. hujus conjugii consensu misit in Hispaniam fratrem Raynerium, virum scientiâ, & religione pariter venerandum; qui cum suis monitionibus nihil apud Regem Legionensem proficeret, juxta formam Legati Apostolici excommunicationis sententiam in eum pronuncia- vit, & Regnum Legionis interdico generali sup- posuit; contra Regem autem Castellæ minime processit, cum ab eo admonitus obedire promississet, si filia sua illi redderetur. Postmodum Tole- tanus Archiep. & Episc. Palentinus pro Rege Castellæ; & Episc. Zamorensis ex parte Regis Legionensis ad Sedem Apostolicam accedentes, postularunt ab Innocentio, ut cum eisdem Regibus dignaretur dispensare, ex causis relatis in hac diffusa epistola, ex qua constat Innocentium dis- pensare renuisse, & ita Compostellano Archiepisc. & Episc. Regni Legionensis, ut sententiam inter- dicti à Raynerio prolatam curarent observari, usque dum Rex Legionensis dimitteret Berengariam; in mandatis dedit: quare tandem Rex ab ea secessit, & cum ab iniunctis separati fuissent, præ- stito juramento à censuris absoluti fuerunt. Testes sunt hujus historiæ perquam notæ Rodericus Archiepisc. *lib. 7. c. 74.* Chron. generale *p. 4. c. 9.*

Lucas Tudensis in *chron. mundi, era 1226*. Mariana lib. 11. c. 21. & 23. Castejon in *Primatia Toler. Ecclesie*, c. 6. Garibay lib. 12. c. 31. & 37. Paulus Bombin in *breviario historico*, l. 6. c. 17. Manrique ubi supra. Spondanus tom. 1. post Baron. licet in temporum ratione à nostratibus discedens, referensq; ad annum primum Pontificatus Innocentii, qui fuit Christi 1198. & signanter hanc historicam faciem Innocentio in præsentī Decretali offerunt Rades de Andrade in *Chron. Militar. Ord. D. Jacobi*, c. 12. p. 21. Valdes in *addit. ad Roderic. Suarez*, ad l. 1. tit. de arriis, §. nota primò, n. 4. Barb. in *præsentī*, n. 4. Colmenares in *histor. Segoviensis*, c. 18. & 39. Auctor responsi à el tradato de Francia sobre el Brabante, §. 18. n. 132. ac universa historia ferè comprehenditur in præsentī epistola, & aliis duabus missis eidem fratri Raynerio, quæ extant in prædicto codice Sireti, fol. 43. & in gestis Innocentii III. editis à Boschetto, fol. 36. Et quia à Rege Legionensi castra propter nuptias donata dicebantur eâ lege, ut si uxorem aliquâ ratione dimitteret, castra ipsa ad eum redirent, ne hoc velamento Rex Legionensis uxorem retineret, in præsentī decreti prædicta castra esse à Berengaria restituenda, quia ob nullam causam potius quam ob turpem data videntur: quam ultimam Decretalis partem transcripsit Raymondus in præsentī ex dicta tertia collectione.

2. (b) *Va tamen illi.* Quæ verba extant apud D. Matthæum, cap. 18. vers. 7.

(c) *C. quomam.* Conradum videlicet Marchionem Montis Ferrati, ut exprimitur in gestis Innocentii III. editis à Boschetto, fol. 36. in illis verbis: *Tam Conradum Marchionem Montis ferrati, qui Regina Jerusalem Joanna prius adhaferat per incestum, occidit gladio.*

3. (d) *Henricum.* Ille enim in partibus transmarinis Jerosolymitanam Reginam minùs legitimè sibi uxorem copulavit, ut ex codice Vaticano refert Manrique tom. 4. *annal. Cisterc. anno 1213. c. 11.*

4. (e) *Rex Legionensis.* Alphonfus videlicet IX. qui in uxorem accepit Theresiam consobrinam suam, filiam Sancii Regis Lusitanie: quod matrimonium dissolvi curavit Cælestinus III. Innocentii prædecessor, ut constat ex præsentī textu, & epist. 72. lib. 2. *ipsius Innocentii*; & nullum declaratum fuit in Conc. Salmantice celebrato per Cardinalem Rogerium, tituli Sancti Angeli, cum omnibus Episcopis Castellæ & Lusitanie, ut ex Mariana, Garibay, & aliis probat D. Emanuel de Villaluse in *synag. histor. ad hunc textum edito.*

(f) *Filiam.* Berengariam videlicet, desponsatam prius Contrado, à quo iudicio Ecclesie separata fuit, ut referunt Roderic. Archiepisc. lib. 7. c. 24. Mariana lib. 11. *histor. c. 17.* Garibay lib. 13. c. 14. & 45. Castejon de *primatia Toler. tom. 2. in Gonzalo Archiepiscopo.*

(g) *Propheticum.* *Isaia cap. 58. vers. 6.*

(h) *Toler.* D. Martinus Lopez Pisverga videlicet, dictus Magnus.

(i) *Palentinus.* D. Tellus videlicet.

(j) *Zamorenfis.* D. Petrus scilicet.

(k) *David.* Lib. 2. *Regum*, c. 24. v. 17. *Ego sum qui peccavi, ego qui iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt?*

(l) *Canonicus.* Relatus in *cap. sacris, de sepult.*

(m) *Lateran.* Relatus in *cap. unic. de torneamentis.*

(n) *Psalmistia.* Psal. 82. v. 17. *ibi: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.*

(o) *Dotem tradidisse.* Id est donationem propter nuptias, ut statim dicitur ibi: *Nec donatio propter D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

dotem; & ex legibus diversarum gentium illustravi in *cap. ex parte 15. de foro competenti.*

(p) *In jus ejus.* Regulariter enim soluto matrimonio ex causa iusta, sicut dos restituitur uxori, ita donatio propter nuptias redit ad virum, c. 1. & *final. hoc tit.* si tamen culpâ mariti solutum sit matrimonium, talis donatio lucro uxoris cedit, c. *numper, hoc tit.* nisi pacto, vel consuetudine aliud cautum sit, c. *final. hoc tit. c. ex parte, de consuet.* Unde in præsentī virtute conventionis semper castra ad Berengariam spectabant.

(q) *Non tam ob turpem, quam ob nullam.* Quæ verba deducta sunt ex l. *avunculo, ff. de condit. sine causa*, ubi ob eandem rationem in non dissimili specie datur conditio ad repetendam dotem, cum data esset à nepte avunculo nuptura.

(r) *Matrimonium non existat.* Nam Berengaria erat in tertio gradu cum Rege Legion. si quidem erat filia D. Ildesonis, & Ildesonus erat filius Sancii, & Sancius fuerat frater Ferdinandi, qui pater erat Regis Legionensis.

(s) *Nec dos, nec donatio.* Licet enim matrimonium sine dote consistat, attamen dos sine matrimonio non datur, l. 3. *ff. de jur. dot. l. incesta 52. ff. de ritu nup. l. ultim. C. de donat. ante nupr.* notant Vaconius lib. 1. *declarat. c. 21. n. 5.* Hunnius in *Treuil. volum. 2. disp. 7. q. 36.* Inde dotis promissio habet in se tacitam conditionem, si nuptiæ sequantur, l. 4. §. 1. *ff. de pactis, l. 1. §. ante nuptias, ff. pro dote. l. in rebus 17. l. 21. ff. de jure dot.* Nec contrarium probat textus in l. *hec conditio 10. ff. de condit. & demonstr.* quem latè exponit Arias de *Mela lib. 2. variar. cap. 40.*

(t) *Restitui volumus.* Quo remedio, an videlicet per conditionem causa datâ, vel conditionem sine illa, dicemus infra in expositione dictæ legis *avunculo.*

(v) *Illegitima penitus.* Unde licet ex hoc matrimonio susceptus esset D. Ferdinandus, qui successor fuit in Regno Legionensi, non tamen illud obtinuit proprio jure ut legitimus, sed ex renunciatione fratrum, ut refert Mariana lib. 12. *hist. c. 15.*

(x) *In bonis paternis nulla occasione.* Videlicet nec ex testamento, nec ab intestato, quia filii illegitimi, nec sui hæredes, nec agnati parentibus esse possunt, l. *vulgo concepti, ff. de statu hominum, l. si spurius 4. ff. unde cognati, l. qui contra 4. l. si quis incesti 6. Authent. ex complexu, C. de incestis nupr. l. 2. C. de hered. instit. l. non intelligitur 3. ff. de jure fisci.* Nec contrarium probat textus in l. *qui in provincia 57. §. 1. ff. de ritu nupr.* ubi filii suscepti ex matrimonio celebrato inter avunculum, & neptem, ut legitimi parentibus succedunt, cum tale connubium jure civili prohibitum sit, l. *avunculo, ff. de condit. sine causa*; nam in ejus textus specie specialiter ratione filii pro legitimis habentur, tum propter diuturnitatem temporis, per quod matrimonium duravit; tum ob ignorantiam neptis, & numerum liberorum; unde in speciali rescripto Principis filii in ea specie pro legitimis habentur.

(y) *Salmantino.* Qui interfuit Concil. Salmantino 2. in quo nullum declaratum fuit primum matrimonium Regis Legionensis cum Theresia filia Regis Portugaliæ, in quo pro valore matrimonii suffragium dedit hic Episcopus Salmantinus, ut refert Egid. Gonzalez in *theatro ipsius Ecclesie*, & in *hist. Salm. lib. 2. c. 14.* licet non consequenter id referat ad Vitalem, qui decesserat anno 1194. ut supra notavi.

(z) *Ut supra.* Præcedenti epistola ita legitur: *Datum Later. per manum Raynaldi, Domini Papæ Nolarii, Cancellarii vicem agentis. VIII. Kalend. Julii*

C c 2 indi. 2.

indict. 2. Incarnationis Dominica anno 1199. Pontificatus vero Domini Innocentii Papae III. anno 2.

COMMENTARIUM.

10. *Conclusio traditur & probatur.*

EX fragmento hujus diffuse epistolae à Raymundo in praesenti compilato talis deducitur assertio: Donatio propter nuptias, si nuptia, quia incestuosa, nulla declarentur, à marito repeti potest, nec lucro uxoris cedit. Quae conclusio probari potest ex l. final. ff. de condit. sine caus. l. 1. C. de condit. ob causam. l. 51. tit. 4. part. 5. Illustrant ultra congestos à Barbosa in praesenti; Arias de Mesa lib. 2. variar. c. 40. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 2. Suarez de religione. tom. 1. lib. 4. de simon. c. 59. Brissonius de jure connub. p. 247. Scipio Gentil. de donat. inter. c. 3. Faber & Cujac. in d. l. final. Cofa in c. si pater, verbo Uxorem, n. 6. D. Joseph. de Retes de donat. inter. c. 2. Petrus Faber in l. nihil dolo 129. §. 1. circa med. de reg. jur. A. Faber in jurispr. tit. 10. princip. 1. illat. 12. Fornerius lib. 4. rer. quotid. c. 17. Treutler. vol. 1. disp. 22. thes. 11. Benedictus Pinellus lib. 1. select. c. 6. D. Emanuel à Villafiso, majoris Archiep. Collegii Togatus, in synagm. ad hunc rextum. Aleserra hic.

11. *Impugnatur tradita assertio.*

Sed haec assertio difficilis valde redditur sequentibus juris principiis, quibus probare intendam, in praesenti specie dotalitium, seu donationem propter nuptias penes maritum remanere non posse, sed potius lucro mulieris, seu fisci cedere. Et pro ipsa uxore faciunt primò vulgare principium, quo docetur, datum ob turpem causam (qualem esse putamus causam incestuosi conjugii) repeti non posse, cum adfit turpitudine ex parte dantis & accipientis, l. 3. 4. & 8. ff. de condit. ob turpem, l. 2. C. de probat. l. final. C. de rei vind. Duarenus, & Guido Papae docuerunt ad tit. de condit. ob turp. Treutl. volum. 1. disp. 22. thes. 3. ubi Elfricus Hunnius, & Bachovius, Cujac. tract. 2. ad Afric. in l. si cum 23. ff. de reb. credit. & lib. 3. q. 9. Paulus in l. penult. ff. de condit. ob turp. Donel. lib. 14. comment. c. 25. D. Joseph. de Retes lib. 2. opuscul. c. 1. n. 4. & probavi in c. final. de pactis. Sed in praesenti casu castra fuerunt data ob turpem causam, quam sciebant vir & uxor, videlicet ob conjugium in secundo consanguinitatis gradu celebrandum, ut post Glossam hic, verbo Restitui, docuerunt Panormitanus, Ancharanus & Hostiensis: ergo non debebat repetitio concedi marito, quia potior erat causa mulieris possidentis. Secundò pro uxore faciebat in praesenti specie pactum quod in ipsa traditione castrorum intercessit, videlicet ut si quocumque modo conjugium dissolveretur, castra donata cederent lucro uxoris: sed publicè interest pacta contrahentium, prout fuerint conventa, servari, l. 1. ff. de constit. pecun. l. 1. ff. de pactis, c. 1. ubi latè probavi, eod. tit. & in specie pacti conventi super dote aut donatione propter nuptias, docetur in l. 9. & 10. C. de pactis convent. l. ult. §. si autem, C. de donat. ante nupt. ergo saltem virtute pacti conventi soluto matrimonio in praesenti casu ob consanguinitatem castra remanere debebant penes uxorem. Pro fisco etiam non leviora militant juris documenta. Primum, nam satis compertum est in incestis, injustisque nuptiis nullam dotem uxoris, maritave esse, l. incesta 52. l. à Divo 58. ff. de ritu nupt. l. 3. l. si serva 39. §. ult. l. doris 68. ff. de jure dot. l. 1. §. penult. ff. pro dote, l. 1. ubi Cujac. C. de condit. ob causam. Ideoque tanquam caducam in fiscum cadere, d. l. incesta 52. l. dote 61. ff. de ritu nupt. l. uxori 27. ff. de usufruct. legat. l. qui contra 4. l. si quis 6. C. de incestis

nupt. Ulpianus in fragm. tit. 16. §. ult. nisi eripienda sit dos à conjugate ignaro, & innoxio illiciti conjugii, quia tunc fisco ab eo dotem aufert, l. à Divos 8. l. Praefectus 63. ff. de ritu nupt. junct. l. haec condit. o. 10. ver. Sed enim, ff. de condit. & demonstr. d. si ego 9. §. quare, l. si debitor 80. l. 83. ff. de jure dot. Authent. successas, C. de incestis nupt. novel. 12. Justin. c. 1. & 2. ergo in praesenti casu dos auferenda erat à fisco. Secundò, nam donationes inter conjuges injustas merito jure valere constat ex l. 7. C. de donat. inter, l. 3. §. 2. l. cum hic status 32. §. 1. ff. hoc tit. tamen tanquam ab indignis auferri à fisco, d. l. 32. §. final. immò & ex testamento, attentis legibus Jul. & Pap. injustos conjuges inter se nihil capere posse, probant Ulpianus in fragm. tit. 16. §. aliquando, & §. ult. l. unice, C. unde vir & uxor. Ergo in praesenti casu castra donata à Rege Legionensi eripienda erant à fisco.

Qua dubitandi ratione non obstante vera est 12. praetens assertio, pro cujus expositione sciendum est, jam olim apud varias nationes consuetudinem invaluisse, ut in contrahendis matrimoniis uxore dotem offerente, maritus vicissim pecuniam, munera, quasi dotem quandam ipsi, aut parentibus ejus daret, ut hoc modo quasi se invicem coemerent. Aptè Sicheim Genesis c. 34. ibi: *Inveniam gratiam coram vobis, & quaecumq; statueritis, dabo vobis: augete dotem, & munera postulate.* Faciunt Aristot. lib. 2. Polit. Achilles Staius de amoribus Lencip. lib. 8. Claudianus lib. 1. de rapto Proserp. unde frequens mentio dotis mariti, sive donationis propter nuptias, quae à Graecis appellatur ἀνδρόδοτον, seu dos contraria; quae quatenus apud eos distet ab hypobolo, explicant Balsamon in nomocan. Phocut. tit. 13. Cujac. lib. 5. ob serv. c. 4. A. Hothomanus de ritu nupt. c. 7. Gibalinus lib. 4. de usuris, c. 5. art. 1. n. 3. Gallicè dicitur dotalium, c. si autem 10. 36. q. 2. c. ex parte 15. ubi notavi, de foro competentis: & superioribus saeculis aliquos Francogallis appellasse mariagium, constat ex Petro à Vineis lib. 3. c. 5. & lib. 5. c. 16. Longobardi dixerunt Morgengap, seu Morgengab, ut lib. 1. tit. de his qui à viro. Germani Morgatica. Denique absolute dos appellatur in c. 1. de spons. c. nuper, hoc tit. in l. 5. tit. 1. lib. 3. legum Visigoth. lib. 2. tit. 5. lib. 4. ejusdem fori: in quibus legibus nostro idiomate versis legitur Arras, quasi apud nos arrhae successerint in locum illius donationis propter nuptias, seu dotis à marito assignatae, ut voluit Alfonso noster in l. 1. tit. 11. part. 4. in l. 7. tit. 18. ead. part. l. 3. tit. 15. p. 6.

Deinde sciendum est, Romanos donationem hanc, seu dotem mariti, non solum recipisse, probasseque, ut constat ex integro titulo Codicis de istius donatione ante nupt. §. erat olim, l. istu. de donat. verum & cum ante Justinianum fieret semper ante nuptias, à quo nomen accepit, ipse Caesar cum patre Justino constituit, ut etiam constante matrimonio fieri posset, & convenientiori vocabulo deinceps nuncupari cepit, Donatio propter nuptias, l. ult. C. eod. tit. c. nuper, hoc tit. d. §. est & aliud. Et cum dote omnino aequabatur; siquidem ut dos constante matrimonio assignari potest, ita haec donatio fieri. Deinde ut dos ab uxore, ejus patre, vel extraneo promitti potest, ut probavi in c. 1. hoc tit. ita & donatio haec à marito, vel alio ejus nomine fieri valet, l. si liberis 18. C. de donat. ante nupt. Et sicut uxor pro dote habet in bonis mariti tacitam hypothecam, ut probavi in c. ex litt. de pignor. ita etiam maritus pro hac donatione eandem habet hypothecam, l. si constante 19. C. de donat. ante nupt. &

De donatione propter nuptias.

De officio donationis.

& ut marito constante matrimonio competit rei vindicatio pro rebus dotalibus, *l. doce ancillam 9. C. de rei vind. l. in rebus 30. C. de jure dotium*, ita & uxori pro rebus ipsis donatis concessa fuit eadem actio à Justiniano in *Authent. permessa, C. de donat. ante nupt.* tandem omnia pacta, quæ circa dotem placuerunt inter conjuges, repetita censentur circa donationem; ita ut inter dotem & donationem omnis æqualitas servetur: & generaliter cautum fuit in *l. cum multa 20. C. eod. titul. Authent. æqualitas, C. de pactis convent.* ut maritus teneatur eandem quantitatem dotis sibi data in rebus vel pecunia uxori assignare; an verò lucraretur uxor fructus ipsius donationis, pro expositione textus in *l. ubi adhuc 29. C. de jure dor. latè examinat D. Josephus de Retes de donat. c. 2.* sed hoc genus donationis jamdiu ab usu recessit in Europæ provinciis, ut testantur Cujac. *lib. 5. obs. cap. 4. Donel. lib. 14. c. 9.* ubi Osvaldus *littera A.* Apud nos ejus loco successit promissio artharum; quare in legibus Wisigoth. latinè editis à Lindembrogio, donatio hæc propter nuptias, dos, seu donatio appellatur, *l. 5. §. 6. tit. 1. lib. 3.* & in ipsis legibus Hispano idiomate editis habetur *arras*, ut jam notarunt Rodericus Suarez *ad leges fori, tit. de las arras, ex num. 4.* Palacios Rubios in *presenti rubric. §. 24. num. 2.* Valascus *consult. 4. num. 13.* D. Joseph. de Retes *d. cap. 22. num. 11.* qui plura de his arras ad forentes quæstiones utilia resolvit. Unde deducitur, castra in dotem data à Rege Legionensi in præfenti casu assignata fuisse loco donationis propter nuptias, live artharum, ad fidem matrimonii faciendam.

14. Traditur ratio decidendi.

His suppositis, ut rationem præfentis decisionis assignemus, simulque difficultatibus supra adductis satisfaciamus, sciendum est, Doctores supra laudatos varias interpretationes præfentis textus adduxisse. Primò asserunt, contrahentes in præfenti casu ignorasse, se proximitate sanguinis esse conjunctos, quo casu dos ad maritum revertitur, nec fisco applicatur, juxta textum in *l. si ignorans C. solut. matrim. l. qui contra, C. de incestus nupt.* Sed hæc interpretatio merito rejicitur à Glossa in *presenti*; siquidem credi non potest, Regem Legionensem latuisse, se cum Berengaria esse in secundo consanguinitatis gradu. Alii affirmant Regem Legionis in præfenti verè agnovisse gradum consanguinitatis, sed existimasse in eo gradu licitum sibi esse matrimonium contrahere, quo casu repetitio dotis datur, *l. si adulterium 38. §. stuprum, vers. fratres, ff. ad l. Jul. de adult. l. final. ff. de ritu nupt.* Covarr. in *4. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 22.* Menoch. *de arbit. casu 224. num. final.* Paleotus *de nobis & spuris, cap. 9. num. 13.* Sed nec hæc ignorantia præsumi potest in Alphonso, præcipue post divortium factum cum Theresia ob idem impedimentum. Aliter Ripa in *rubric. ff. solut. matrim. num. 29.* Cardinalis in *presenti, num. 3.* videlicet in hoc casu maritum repetere posse castra donata; quia licet fiscus possit eum excludere, tamen de jure fisci actum non fuit. Sed eos merito reprehendit Barbosa in *l. si ante, num. 27. ff. solut. matrim.* Quare his solutionibus omissis, dicendum est, veram rationem præfentis decisionis assignari ab ipso Innocentio, quia non tam ob turpem, quam ob nullam causam castra data fuere; siquidem dotis nomine, seu donationis propter nuptias fuerunt data; & nulla est dos,

seu donatio propter nuptias, ubi nullum est matrimonium, *l. ult. vers. sicut, C. de donat. ante nupt. l. stipulationem 21. ff. de jure dor. &* quia matrimonium inter ipsum Regem, & Berengariam consistere non poterat; ideo castra repeti poterant; non autem à fisco eripiebantur, quia ut rectè ait Glossa in *presenti, verbo Restitui*, quam sequuntur Barbola in *d. l. si ante, num. 28.* Alciatus in *rubric. solut. matrim. num. 21.* Boerus *decis. 264. num. 15.* Novellus *de dote p. ii. num. 7.* Rex Legionensis, tanquam supremus, non erat caducorum legibus obstrictus, *l. Principes 31. juncta inscriptione, ff. de legibus*, ex qua ita docuerunt Cujac. *lib. 15. observ. cap. 30.* Mendoza in *disposit. de pactis, cap. 5. num. 31.* Morla in *empor. juris, tit. de legibus, quæstion. 1. numero 1.* Amaya *lib. 1. observ. cap. 1. num. 9.* Nec obstant juris principia, quæ pro Berengaria afferrebamus, ut in hac pari turpitudinis causa melior esset ejus conditio. Nam responderet cum ipso Innocentio, castra in præfenti non tam ob turpem, quam ob nullam causam data fuisse, & ita repeti posse, ut docuerunt Glossa hæc, *verbo Restitui*, Panormitanus *num. 7. & 9.* Menochius *de arbit. casu 244.* Covarr. *d. §. 8. numero 22.* Novellus *de dote part. 11. in princip.* Julius Clarus *§. incestus 12. numero 12.* Accedit, quod castra in præfenti restituta fuerunt Regi pro bono pacis, & separatione illiciti conjugii, cedente summâ illâ strictâ juris ratione summæ illi rationi, quæ pro pace & pro religione facit, argumento legis *sunt persona 43. ff. de religiosis, lege 5. de pactis.* Nec attenditur pactum in favorem Berengariæ conventum, tanquam factum causâ incestuosi matrimonii, utroque jure prohibiti, & sic contra leges, unde sustineri non poterat, *lege juris gentium 7. §. pactorum, l. penult. & ult. l. jus publicum, ubi Cujac. ff. de pactis.*

15. Sed supra traditis obstat textus in *l. dictam 8. C. de condit. ob turp. causam*, ubi Imperatores Diocletianus, & Maximianus docent, quod cum ab sponso sponsæ aliquid ob causam donatur, si causa erat possibilis, & sponta illi non paruit, ob competere repetitionem; si verò causa impossibilis erat, non dari repetitionem. Quem textum ita expendo. Repetitio non datur marito, cum ob impossibilem causam sponsæ donavit: sed in præfenti casu Rex Legionensis dedit uxori castra ob causam impossibilem, videlicet ob matrimonium, quod jure consistere non poterat: igitur non erat illi concedenda repetitio. Pro cujus difficultatis solutione discrimen est constituendum inter datum simpliciter, donatumve ob causam impossibilem; & inter datum, donatumve dotis nomine, cum etiam impossibile est matrimonium sequi. Primo casu, cum donatio à mera liberalitate descendat, sciatque qui dat, causam sequi non posse, purè, liberaliterque donasse censetur, ideoque nulla competit repetitio, *l. cum ancillam 6. C. de condit. ob causam, l. 3. C. de donat. quæ sub modo.* Qui verò dat dotis nomine, seu donat propter nuptias, non intendit omnino liberalitatem exercere, sed tantum dat causa dotis, quæ ex se onerosa est, *l. ex promissione 19. ff. de obl. & act. junctis traditis à Roberto lib. 3. ver. jud. c. 11.* & qui dotis causâ dat, seu propter nuptias, non intendit omnino à se in perpetuum abdicare dominium: quare datio hæc non facilè verti potest in donationem. Unde cum Rex Legionensis in præfenti casu non simpliciter castra dedisset, sed donasset propter nuptias, ad

Cc 3 quam

quam donationem juxta leges patriae tenebatur, idcirco non tam liberaliter, quam ex causa onerosa dedisse creditur; & cum ea esset impossibilis, merito repetitio illi datur.

16. Exponitur l. 1. C. de condit. ob causam, ubi non dissimilis casus deciditur, ac in praesenti resolvitur. Quidam dotem accepit ab uxore, qui pactum apposuit circa restitutionem, vel retentionem dotis, soluto matrimonio: postea matrimonium sequutum non fuit, quia inter ipsos jure consistere non poterat. Quaestio fuit, an virtute pacti conventi, vel per actionem de dote repeti dos posset? Et Imperator Antoninus respondet, pactum conventum perinde haberi, ac si adjectum non esset, nec actionem de dote dari, cum non sit dos ubi matrimonium non consistit; sed conditione ex causa, ob causam non sequutam, dotem repetendam esse a marito, quod ex supra traditis provenit; nam cum matrimonium sequutum non esset, quod nec sequi poterat, dos repetenda est, ne sine causa apud maritum maneat. Sed illud difficile est in eo textu, quomodo in ejus specie conditionem sine causa dandam esse assermet Consultus in l. final. ff. de condit. sine caus. Cui difficultati respondendum est ex traditis a Baldo, Guidone Papae & Cujacio in eo textu, Donel. lib. 14. comment. cap. 3. Julio Pacio cent. 4. q. 22. D. Josepho de Retes lib. 2. opuscul. cap. 9. asserendo, conditiones illas esse promiscuas, & nunc hanc, nunc illam diversis considerationibus, & ob diversas rationes dari. In specie dictae legis i. quatenus uxor dedit ob causam, quam sperabat, ea non sequuta, quia sequi non potuit, habet conditionem causam datam: quatenus vero quod datum est dotis nomine, sine causa apud maritum extat, datur conditio sine causa, quae generalior est; concurrunt enim illa cum causa deficit, l. 1. §. 1. ff. de condit. sine causa, l. ex empto 11. §. is qui bina, vers. illud, ff. de act. empti, l. qua fundum 50. ff. de jure dot. concurrunt cum pignoratitia, d. l. que fundum, §. 1. & cum actione commodati, l. rem, ff. commodati. Denique ex quacunque causa, cum res aliqua, pecunia, seu quidve aliud est penes aliquem sine causa, aut injusta, siue aliud remedium detur, siue non, locus est conditioni sine causa, l. si & me 32. ff. de rebus crediti, cujus rei plura extant exempla in iij. ff. §. C. de condit. sine causa: notat Duarenus ad eund. tit. cap. 1. & 2. casus vero, in quibus illa sola competit, congeserunt Cujac. in parat. ad illum tit. Vultejus lib. 2. tit. 8. num. 15. Valentia tom. 2. illust. tract. 2. cap. 8. num. 14. Treutler. volum. 1. disput. 22. thes. 11. ubi Hunnius & Bachovius.

17. Sed supra traditis obstat Papin. in l. final. ff. de condit. sine causa, ubi cum neptis, id est sororis filia avunculo suo nubere intenderet, pecuniam dotis nomine ei tradidit: sed cum nuptiae sequi non possent, Consultus Papinianus, an repetitio dotis mulieri competeret? supponit quod cum utriusque, dantis & accipientis turpitudine versatur, potior est causa possidentis; & concludit, eo casu repetitionem dotis mulieri competere. Quod Papiniani responsum, praeterquam quod ex principio ab eo supposito non recte inferitur, difficile admodum redditur ex supra traditis: diximus enim in praesenti textu, ubi similis casus deciditur, ex summa juris ratione castra a Rege Legionensi donata a fisco esse eripienda, si Rex superiorem agnosceret in temporalibus: quomodo

ergo in d. l. final. fisco non auferret dotem ob incestuosum matrimonium datam, ex vulgari principio, de quo in l. qui contra, l. si quis 6. C. de incestis nupt. incesta 52. l. dote 61. ff. de ritu nupt. Cui difficultati ut satisfaciatur Azo in summa, C. de condit. ob causam, n. 5. quem sequuntur Accursius, Bartolus, & Fulgosius in d. l. final. existimant, propter ignorantiam mulieris, quae existimavit cum avunculo matrimonium consistere, posse illi concedi repetitionem: sed merito ab hac sententia recesserunt Faber in rational. ad ipsum textum, Cujac. 11. qq. Papin. in eo textu, & eam doctam refellit D. Josephus de Retes lib. 2. opuscul. sect. 2. cap. 9. n. 7. Quare rectius respondendum est cum Bartolo, Fulgosio & Fabro ibi, quos sequitur D. Joseph. de Retes ubi proxime, n. 8. Brissonio de jure connub. pag. 56. Arias a Mesa lib. 2. variar. c. 40. n. 7. Pinel. lib. 1. select. c. 6. in eo textu agi de muliere nuptura, videlicet quae avunculo nubere intendebat, non vero nupsit, nec cum effectu incestum commisit. Unde cum poenitentia ducta a simili incesta se abstinuerit, propositumque mutarit, idcirco non patitur poenas incestuosi connubii, nec dos caduca sit. argumento ex l. Papinianus, §. 8. meminisse, ff. de inoffic. testam. l. qui cum major. 1. 4. §. accusasse, l. in servitutem. 16. §. petisse, ff. de bonis liberti. l. qui falsam. 19. ff. ad l. Cornel. de falsis: si autem animi propositum opere adimpleret, profecto dos caduca fieret, in fiscoque recideret, juxta supra tradita.

Eodem modo expendendus est, licet non eodem filo exponendus, textus in l. Praefectus 63. ff. de ritu nupt. ubi cum Praefectus contraxisset matrimonium cum provinciali, contra legum sanctiones, quaeritur, an dos ab uxore data ad fisco perveniat, an vero ipsi, vel ejus haeredibus sit restituenda? Et respondet Consultus, dotem haeredibus mulieri esse restituendam. Quem textum eodem etiam modo expendo contra supra tradita; nam in ea specie matrimonium injustum fuit, & contra leges celebratum; & nihilominus dos non efficitur caduca, nec a fisco eripitur: igitur nec in praesenti casu stricta juris ratione dos ad fisco pertinebat. Agnovit difficultatem Ant. Faber in Papiniana, princ. 1. tit. 9. illat. 12. qui textum emendat, & pro verbo illo, reponit ultro: & de erroribus decad. 79. errore 4. integrum textum Triboniano tribuit. Sed omisa hac Fabri emendatione, & aliis solutionibus traditis a Brissonio de jure connub. p. 48. Acolta in cap. si pater, verbo Uxorem, de testam. P. Barbola l. si cum dotem, §. ult. n. 72. ff. solut. matrim. Pinel. lib. 1. select. c. 6. n. 55. dicendum est, textum illum specialiter procedere in puella tenera aetatis, quae licet matrimonium contraxisset cum Praefecto, ejus aetati parcendam est, quia adacta ad matrimonium ratione potentatus creditur, ut docuerunt Cujac. lib. 1. diffin. Papin. in d. l. Praefectus, & lib. 32. qq. Papin. in l. dote 61. ff. de ritu nupt. Brissonius de jure connub. pag. 247. Arias a Mesa lib. 2. var. c. 40. n. 8. Scipio Gentil. lib. 4. de donat. inter, cap. 3. Si vero mulier esset adulta, & firmae aetatis, ab ea tanquam ab indigna, non solum dos, verum & quolibet donatio propter nuptias a marito facta auferri deberet a fisco, d. l. dote 61. l. cum hic status 32. §. ult. ff. de donat. inter, licet legatum illud relictum a marito conservetur, l. ult. ff. de leg. 1. l. 2. §. 1. ff. de his qua ut indign. l. unio. C. unde vir & uxor, ex ratione quam illustant Pinel. lib. 1. select. c. 6. per totum, D. Joseph. de Retes de donat. inter, c. 2. n. 7.

CAPUT